

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Loopgraven, falende diplomatie en gefrustreerde generaals

Olsthoorn, Simone

Citation

Olsthoorn, S. (2007). Loopgraven, falende diplomatie en gefrustreerde generaals. *Leidschrift : Ten Oorlog! Europese Oorlogen 1789-1919*, 22(September), 164-166. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/73083>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/73083>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Loopgraven, falende diplomatie en gefrustreerde generaals

De Eerste Wereldoorlog

John Keegan

Olympus, Amsterdam; 2006 (7^e druk); vertaald uit het Engels

door Bab Westerveld; 518 pp.; geïllustreerd

ISBN 9789046703847; € 15,00 (Paperback)

De Eerste Wereldoorlog kostte miljoenen mensen het leven en richtte bovendien de meeste Europese monarchieën en bijbehorende rijken te gronde. Het was de eerste 'totale oorlog', die zich niet alleen afspeelde op het slagveld, maar alle facetten van de samenleving raakte. De oorlog bracht blijvende schade toe aan de rationele en liberale beschaving van de Europese Verlichting en zette het geloof in het democratisch kapitalisme op losse schroeven. Totalitarisme vierde binnen vijftien jaar na de oorlog hoogtij, communisme en fascisme bloeiden op. Systemen die nog miljoenen mensen het leven zouden kosten.

Hoe komt het dat de moord op Franz Ferdinand, troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije, in Servië een wereldoorlog ontketende? Waarom werd de oorlog vanuit de loopgraven gevochten, waar zoveel mannen stierven en waarmee zo weinig vooruitgang geboekt werd? Waarom besloot de VS deel te nemen aan de oorlog? Relevante vragen, waarop u in het boek van John Keegan, journalist en historicus, met meerdere bestsellers op zijn naam, heldere antwoorden zult vinden.

In *De Eerste Wereldoorlog* beschrijft Keegan op magistrale en evocatieve wijze hoe een politieke moord, gecombineerd met diplomatieke onwetendheid en een te groot vertrouwen op militaire planning kan leiden tot een catastrofe. Keegan beschrijft het conflict tussen Frankrijk en Duitsland in de jaren zeventig van de negentiende eeuw als een van de oorzaken van de Eerste Wereldoorlog. Nog interessanter is echter Keegans visie op de twee belangrijkste motoren die Europa de oorlog in dreven na de moord op Franz Ferdinand. In de eerste plaats wijst hij op het grote belang dat de grootmachten hechtten aan de oorlogsplannen die klaar lagen. Ten tweede toont hij aan hoe een aantal met elkaar verweven verdragen ervoor zorgden dat, als één land de oorlog verklaarde, dit een domino-effect tot gevolg zou hebben waarbij alle grootmachten met elkaar in conflict zouden komen.

Keegan belicht de effecten die de calculerende, op wetenschap

gestoelde, oorlogsvoering en de ontwikkeling van het massatransport op de wereld hadden. Volgens Keegan was het ontstaan van oorlogsacademies (in vreedestijd) van grote invloed op het uitbreken van de oorlog. Rond de vorige eeuwwisseling waren deze academies een populair gegeven in Europa. De militaire academies leidden theoretisch ingestelde tactici en officieren op in het maken van abstracte oorlogsplannen. Voor deze plannen werd voor het eerst gebruik gemaakt van innovaties in de transportwereld, met in de eerste plaats de trein. Het maken van dienstregelingen werd een belangrijke taak voor officieren; soldaten en goederen moesten op tijd van en naar het front gereden worden. In het plan van Von Schlieffen, Duits generaal en hoofd van de Duitse generale staf tussen 1891 en 1905, ziet Keegan de belichaming van de ontwikkeling van de Europese oorlogsacademies. Jarenlang bleef Von Schlieffen zijn plan bijshaven, met als doel de Duitse aantallen aan te passen aan de potentie van het Belgische en Franse wegnnet en niet aan de Belgische en Franse legers.

Diplomaten kregen te weinig inzicht in de strategieën die de nationale veiligheid moesten waarborgen en konden de abstracte oorlogsplannen niet begrijpen. Zulke bottlenecks, in combinatie met onvolwaardige communicatiemogelijkheden, gaven generaals als Joffre, Haig, en Von Hotzendorf de kans om de plannen uit te voeren waardoor zo veel soldaten onnodig sneuvelden. De mate van communicatie die we nu kennen bestond nog niet. Er was niet, zoals tijdens de Koude Oorlog, een *hotline* die veel onheil had kunnen voorkomen. Hierdoor was het erg moeilijk om bij te houden op welke voet de verschillende partijen met elkaar stonden. Het gebrek aan communicatie zorgde ook voor problemen op het slagveld. De generaals stuurden hun troepen niet bewust de dood in, beargumenteert Keegan, ze hadden gewoonweg geen idee wat er precies gaande was aan het front.

Keegan stelt dat de oorlog onnodig was, aangezien de reeks van gebeurtenissen die er aan vooraf ging op elk moment voorkomen had kunnen worden, mits de diplomatie genoeg invloed had gehad. Hij wijst op de historische betekenis van de Eerste Wereldoorlog en trekt een directe lijn van het Verdrag van Versailles naar het begin van de Tweede Wereldoorlog. Het was verschrikkelijk dat niet alleen miljoenen mensen hun dood vonden, maar ook dat het Europese optimisme verdween, waardoor een voedingsbodem ontstond voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

Met *De Eerste Wereldoorlog* heeft Keegan een traditionele, op tactiek

gerichte studie geschreven, die echter getekend wordt door een diep persoonlijk gevoel voor het onderwerp (familieleden van Keegan vochten mee in de oorlog en konden dit allen navertellen). Hij onderstreept voortdurend de impact die de oorlog had op de maatschappij. Hiermee doelt hij niet alleen op de slachtoffers, maar ook op de chaos die ontstond en ruimte gaf voor het latere ontstaan van totalitaire regimes.

Keegans veelzijdigheid komt goed tot uiting in het boek. Aan de ene kant zet hij uiteen hoe het komt dat op papier goed uitgewerkte oorlogsplannen in de praktijk mislukten, aan de andere kant geeft hij een boeiende analyse van het probleem van gebrek aan effectieve communicatie tussen het front en de achterhoede. Verder weet hij zowel de persoonlijke verhalen van de soldaten beeldend te beschrijven, als het precieze verloop van de oorlog, *id est* de bewegingen van de legers. Het laatste doet, wellicht noodgedwongen, wat zakelijk aan en zal slechts de specifiek in dit aspect geïnteresseerde lezer blijven boeien.

Het belangrijkste onderdeel van Keegans werk is in feite de analyse van het militaire conflict. Met een ongeëvenaard inzicht doet hij de afschrikwekkende gebeurtenissen herleven en hij toont op sterke wijze hoe de Eerste Wereldoorlog de aard van oorlogvoering zelf deed veranderen. Hij gaat in op de ontwikkeling van tanks, onderzeeërs, gifgas, enzovoorts, alsmede op de ontwikkeling van tactieken in het kader van de loopgravenoorlog. Keegans beschrijving van het militaire verloop van de oorlog is uitgebreid en nauwgezet, in het bijzonder over het begin van de oorlog. Hij brengt de frustratie van de generaals uitstekend tot uitdrukking die het dilemma van de loopgravenoorlog niet op wisten te lossen, evenals die van de soldaten die voor de fouten van hun generaals de tol moesten betalen.

De eerste hoofdstukken van *De Eerste Wereldoorlog* zal iedereen die in deze periode van de wereldgeschiedenis geïnteresseerd is, boeien. Van de relatief zakelijke en uitgebreide beschrijvingen van de veldslagen zal vooral de militair historicus genieten. Tenslotte is het van belang te wijzen op het feit dat *De Eerste Wereldoorlog* helaas geen geslaagde vertaling is van het originele boek *The First World War*. Naast het feit dat het Nederlandse taalgebruik danig minder bloemrijk is dan het Engels van Keegan, staan er ook slordige historische fouten in. Ik raad iedereen dan ook aan het origineel te lezen.

Simone Olsthoorn